

počtu (50—250) členů (§ 99.), zakázáno zřizování filiálek (§ 62. odst. 2.), obmezeno zřizování skladů pobočných (§ 100.); upuštěno však od návrhu osnovy z r. 1908, aby konsumní družstva směla prodávati jen za hotové.

(Pokračování.)

Sociální pojišťování v zemědělství.*)

O vlastní knize referuje Dr. Karel Viškovský.

Předlohami vlád Körberovy (1904), Beckovy (1908) a Gautschovy (1911) o sociálním pojišťování postaveno bylo vedle průmyslu také zemědělství před dalekosáhlý problém. Pro průmysl a jeho dělnictvo značí reforma sociálního pojišťování sice podstatné rozšíření budovy dosavadního dělnického pojištění, pro zemědělství běží téměř o novostavbu ze základu. V oboru průmyslového pojišťování rozšířeno býti má pojišťování nemocenské hlavně co do svého obsahu (t. j. způsobu a doby ošetření), nikoli však již podstatně co do okruhu pojištěnců. Pojišťování úrazové zůstane z největší části ve své míře. K tomu však přibude jako dovršení stavby této pojišťování invalidní a starobní. Pro zemědělství jest až na pojišťování úrazové — poměrně úzké a jen na jisté obory zvláště nebezpečných podnikání v zemědělství se omezující — vše novotou. Dva ohromné dalekosáhlé obory pojištění mají rázem býti zavedeny v rakouském zemědělství: pojišťování nemocenské a starobní a invalidní. Zemská zákonodárství, jimž § 3. zákona ze dne 30. března 1888 (o nemocen. pojišťování) zůstavil upravití nemocenské pojištění dělníků a úředníků v zemědělství a lesnictví, otázku tuto ponechala vesměs nerozřešenu, ale zatím rostl problém dále a dnes stojí zemědělství před ním v celé jeho velikosti a naléhavé neodbytnosti. V Německu, kde zákonem z r. 1886 zavedeno úrazové pojišťování v zemědělství vztahující se na veškeré dělnictvo a veškeré práce v zemědělství a lesnictví prováděné (tedy v rozsahu, vůči němuž naše pojišťování úrazové v zemědělství jest pouhou hračkou) a kde zákonem z r. 1889 zavedeno pojišťování invalidní bezvýjimečně pro vše za mzdu pracující dělnictvo, tedy i pro dělnictvo zemědělské, nynější reforma značí pro zemědělství tamní jen zavedení pojišťování nemocenského. Jinak — jak uvedeno — reforma rakouská. Novota a dosah věci pro zemědělství byly by si právem vyžadovaly plnější pozornosti zemědělských vrstev, než jak jí bylo této otázce věnováno. Ještě nejvíce pozornosti věnováno bylo věci v Čechách, jinde namnoze posuzována věc dosti úzkoprse. Jest pochopitelné, že nové a to velmi citelné výlohy, které

*, Sociální pojišťování v zemědělství. Napsal Dr. Karel Viškovský. Se statistickým přehledem od Dra Josefa Mráze. (Publikace čes. odb. zemědělské rady pro kr. Čes. Číslo 10. — V Praze 1911. Nákl. tiskař. a vydav. družstva rolnického.)

reformu budou provázeti, znamenati budou vážné zatížení zemědělství, ale bylo by přec osudné pro zemědělství, kdyby chtělo pokračovati ve pštroší politice sněmů (v otázce nemocenského pojištění tak důsledně a jednomyslně provozované) a opomenulo spolupůsobiti při úpravě sociálního pojištění, které zemědělství nemine, ať se mu brání čili nic, jež by však za spolupůsobení zemědělských kruhů bylo lze upravit tak, aby vedle všeobecných hledisek sociálních hovělo též zvláštním potřebám zemědělství a venkova. Případně vyslovil se o věci této Dr. Baernreither ve svých »Grundfragen der sozialen Versicherung in Österreich« (1908):

»Když již jednou otázka tato byla uvedena na denní pořádek a dlužno-li tedy čítati se zahrnutím zemědělství a lesnictví do pojišťování invalidního, bylo by velmi žádoucí, aby zúčastněné vrstvy otázkou tou se zabývaly. Otázka ta není totiž s hlediska poměrů zemědělských a lesnických nikterak probrána, neboť nedostali jsme se vlastně ještě přes všeobecná přání a názory a detaily jsou ještě neprojednány. Tím více bylo by tedy povinností zemědělských a lesnických korporací, aby ujalý se studie této otázky a zejména, aby konkrétními návrhy formulovaly zvláštní organizaci venkovského pojišťování, jak ji agrární kruhy žádají.«

Kniha, o které zde se referuje, jest pokusem takové práce. Autor přistupuje k práci své s plným přesvědčením o nezbytnosti vybudování sociálního pojištění v zemědělství. V této příčině nemá pochybností, i když zkoumá a oceňuje velikost obětí, která tím zemědělství se ukládá. Základní otázka, kterou pokusil se řešiti ve svém spise, jest, jakou měrou lze přizpůsobiti sociální pojišťování zvláštním potřebám zemědělství, jeho zvláštním poměrům a jeho prostředkům.

Autor jest si vědom toho, že v oboru sociální péče a speciálně též v pojišťování sociálním nelze se domáhati absolutně dokonalého. Sociální pojišťování musí býti v prvé řadě výrazem sociální skladby státu, jeho hospodářské síly a sociálního citění z národní povahy plynoucího, právě tak jako organizace jeho musí přimykati se k správní organizaci státu. A pokud ony podmínky v různých částech neb vrstvách státu nejsou jednotny, musí sociální pojištění býti výronem kompromisu, který dle možnosti vyhovuje těmto různým poměrům i snahám. Takový kompromisní úkol připadá sociálnímu pojišťování všude, kde na př. pojištění v zemědělství a v průmyslu, oborech dělnickými a vůbec sociálními poměry tak navzájem odlišných, upravuje se jedním zákonem a v rámci jednoho pojišťovacího organismu. Tím více bude však kompromisu takového zapotřebí v říši naší, kde vedle tohoto rozdílu panují i značné rozdíly v sociálním citění a hospodářských poměrech v jednotlivých národnostech a oblastech.

Autor zkoumá, jakou měrou vyhovuje návrh vládní z r. 1908 (návrh vlády barona Becka) speciálně požadavkům zemědělským. (Autor přihlíží k návrhu z r. 1908, ježto návrh z r. 1911 v době té dosud nebyl předložen. Základní linie návrhu z r. 1911 zůstávají však v celku nezměněny.)

Bychom pochopili hledisko osnovy vůči zemědělství, nutno —

jak praví autor — sledovati osudy sociálního pojišťování a reformních návrhů od samých počátků k projektu vlády ryt. z Körberů z r. 1904 a odtud k osnově vlády barona Becka. Platné sociální pojišťování zahrnuje zemědělské dělnictvo jen malou měrou. Program vlády ryt. z Körberů byl v podstatě programem sociálního pojišťování průmyslového s malými poměrně koncesemi pro zemědělství. Program ten pojímal v obor sociálního pojišťování při průmyslu veškeré síly dělnické, při zemědělství jen čeled. (Ježto čeled tvoří v Předlitavsku přibližně 0·8 mil. osob z 6·4 mil. všeho dělnictva zemědělského, bylo by zůstalo gros dělnictva v zemědělství z pojišťování vyloučeno.) Leč i obsahově omezoval program z r. 1904 pojišťování dělnictva zemědělského, zejména zavedením t. zv. částečného pojišťování nemocenského pro tyto vrstvy.

Není pochyby, že program vlády Körberovy měl v době tehdejší parlamentní krise v první řadě své cíle taktické, máje — po známé předloze vodocestné a po akci pro dráhy alpské — býti širokým vrstvám novou laskominou osvětleného absolutismu vlády Körberovy a spolu prostředkem k oživení zchřadlého parlamentarismu. Ve věci samé sledoval program vlády Körberovy — stejně blízké velkému průmyslu jako jeho organisovanému dělnictvu — patrně i snahu skoncovati v předvečer všeobecnění práva hlasovacího otázku reformy dělnického pojišťování za cenu pro stát poměrně nejlevnější s hlediska požadavků organisovaného průmyslového dělnictva a povolití vrstvám jiným jen tolik, kolik by jako cenu svou vyžadovaly tehdy při včasné reformě parlamentní v kompromisu vůči hlediskům a požadavkům stavů jiných.

Po zakončení této éry a zdemokratisování práva volebního neprovedený program vlády Körberovy byl rychle poměry předstižen. Vláda barona Becka, opírající se v první řadě o vrstvy středostavovské, nemohla již vystačiti s průmyslovým rázem reformy Körberovy a musila sáhnouti hlouběji do nových vrstev, jednak dělnických mimo průmysl (v zemědělství), jednak středostavovských. Osnova vlády Beckovy, podaná v r. 1908, pojímá závazně v pojišťování starobní a invalidní neméně než 10 mil. osob oproti 5 mil. dle osnovy Körberovy. Leč při tomto neobyčejném rozšíření projektu sociálního pojištění osnova značí v první řadě rozšíření dimensí, nikoli zcela nové upravení a rozvinutí konstrukce. Dlužno znáti onen vývoj projektu sociálního pojišťování od programu Körberova k osnově vlády Beckovy, bychom si vysvětlili tento zjev. Nebyloť — pokud známo — zprvu ani úmyslem vlády Beckovy rozšířiti vrstvy pojištění podrobené měrou tak netušenou; než nové pojetí vrstvy jedné vzbudilo nový tlak vrstev druhých a tak teprve postupně rozšířen projekt na vrstvy tak široké. Tento zjev postupného šíření projektu na nové a nové třídy, na nové statisíce a miliony osob a neméně i nejistota, zda vrstvy ty a které z nich při konečné zákonodárné úpravě zůstanou v pojištění zahrnuty, byly patrně příčinou, že osnova vlády Beckovy jeví se v podstatě jen rozšířením budovy původně pro vrstvy prů-

myslové projektované na nové vrstvy zemědělské a středostavovské bez zvláštního zřetele na jiné životní potřeby a poměry těchto nově přibývajících stavů, které těžiště pojišťování sociálního přesunuly mimo jádro průmyslového dělnictva.

Tento proces adaptace původního projektu jest tedy charakteristický pro osnovu z r. 1908 (a tedy též osnovu z r. 1911) a okolnost tato jest též východiskem kritiky autorovy.

Osnova z r. 1908 značí tedy oproti programu z r. 1904 pro obor zemědělský důležitý pokrok a to jednak rozšířením okruhu oněch vrstev, které sociálnímu pojištění mají býti podrobeny, jednak věcným rozšířením obsahu pojišťování.*)

Oproti pokroku onomu, jenž tkví v šíři pojišťování, nese nová osnova stejně jako program z r. 1904 charakter jisté uniformity celého pojišťování sociálního, která následkem rozšíření zemědělského pojišťování v programu novém nyní tím více se po-
cifuje. Zvláštní povaha zemědělství, která v ohledu technickém, ve způsobu hospodaření a rozsahu podniků, ve větší rozptýlenosti podniků a dělníků zemědělských oproti koncentraci průmyslu a jeho dělnictva v městech a průmyslových střediscích, v platební síle zemědělských zaměstnavatelů, v jakosti materiálu dělnického a v povaze pracovního poměru oproti poměrům v průmyslu tak značně a osobitě vyniká, mizí celkem v programu sociálního pojišťování, takže zemědělství se svým dělnictvem má splynouti v rámci pojišťování s průmyslem a dělnictvem průmyslovým. Ježto pak původní návrh z r. 1904 byl — jak již řečeno — v podstatě programem pojišťování dělnictva průmyslového a dle tohoto hlediska byl také upraven, nová osnova z r. 1908 pak v podstatě konstrukci návrhu onoho podržela, rozšířivši obor osob, na něž pojištění se vztahuje, o nové řady vrstev zemědělských, jeví se osnova ve velkém celku jako pojišťování průmyslové na zemědělské vrstvy rozšířené, nikoliv však jim zvláště přizpůsobené.

Z úvahy této nemá snad býti vyvozován požadavek zásadního oddělení sociálního pojišťování zemědělského a průmyslového. Požadavek tento narazil by jednak na značné obtíže proto, že hranice mezi zemědělským a průmyslovým dělníkem nelze namnoze,

*) V hlavní podstatě lze o tom uvést toto:

1. Pojištění nemocenské a starobní a invalidní rozšířeno býti má na zemědělské dělnictvo bez rozdílu.

2. V oboru pojišťování starobního a invalidního rozšiřuje se dokonce okruh závazně pojištěných osob za hranice dělnictva, a to jednak zahrnutím členů domácností v hospodářství činných, jednak i samých podnikatelů s výhradou maximální výše příjmů 2400 K a maximálního počtu dvou placených stálých dělníků k rodině nenáležících.

3. V oboru věcném staví se dělnictvo zemědělské na roveň dělnictvu průmyslovému tím, že nečiní se více rozdílu mezi pojišťováním plným a částečným a že se v zásadě zavádí vš-
o-
b-
e-
c-
n-
ě a závazně plné pojišťování.

4. Pojišťování úrazové rozšiřuje se i na dělnictvo zemědělské, s omezením však jistých druhů strojního podnikání.

zejména u ná denníků a sil nižšího řádu, přesně a trvale stanoviti, jednak znemožnil by vhodné roztrídění riska a způsobil by komplikace v organismu pojišťování a zdražení správy, čemuž nutno se co možno vyhnouti. Přes to však není nemožno docíliti při zachování jednotnosti celého pojišťování sociálního žádoucího zřetele na charakteristické poměry a potřeby zemědělství, pokud tyto pro ten neb onen obor pojišťovací zvláštního a odchýlného řešení vyžadují.

V té příčině dlužno zejména poukázati k novému zákonodárnému pokusu o řešení sociálního pojišťování v Německu, jehož návrh byl krátce po předložení osnovy rakouské z r. 1908 tamtéž podán a který kotví ve zkušenostech sociálního pojišťování v Německu. Jest to osnova »říšského pojišťovacího řádu« z r. 1909. Osnova tato v mnohém ohledu naznačuje nové směry na poli sociálního pojišťování a jest jen litovati, že nové osnově naší nebylo lze čerpati z těchto nových hledisek, a to jak co do organizace, tak i co do vlastní úpravy pojišťování. Pokud speciálně běží o zemědělství, jest zejména význačno, že osnova německá se nesnaží setřiti rozdíl v pojišťování při zemědělství oproti průmyslu, nýbrž hledí právě rozdílnost zájmů těch vystihnouti a dle toho pojišťování povaze toho kterého odvětví přizpůsobiti. To uplatněno zejména co do pojišťování nemocenského, které též nejvíce odchýlnou úpravu s hlediska potřeb venkova a zemědělství nejen vyžaduje, nýbrž i připouští. Shledáváme se tu se zvláštní kapitolou o nemocenském pojišťování zemědělského dělnictva, pro něž nacházíme tu instituci venkovských pokladen a pod. Okolnost tuto nelze pro zemědělství podceňovati. Pro zemědělství běží tu — jak řečeno — o dalekosáhlejší změny než pro průmysl. Výlohy sociálního pojišťování přirozeně zatíží zemědělství poměrně citelněji než průmysl a zejména stane se přechod od domácího, resp. naturálního zaopatření v případě nemoci a stáří, jež u čeládky a při výměnku v zemědělství jest obvyklým, finančně velice citelným. Tento přechod nesmí býti pro zemědělství příliš příkrý a musí býti jeho platební schopnosti přiměřený. To platí zejména pro nemocenské pojišťování, vzhledem k němuž poměry zemědělské a průmyslové nejvíce se liší. Neboť onemocnělý průmyslový dělník ztrácí zpravidla všechny požitky po dobu nemoci, kdežto čeládka a deputátní dělníci část jich (stravu a obydlí, nebo aspoň jisté naturalie) i po dobu nemoci dostávají. Na tyto okolnosti nutno vzíti ohled a uchrániti v každém případě zemědělství od výloh, kde se tyto plnou měrou nejeví odůvodněny. Zemědělství musí ve svých skromných poměrech počítati s každým zdražením své rezie, a k tomu musí přihlížeti i projekt sociálního pojišťování. Úkolem jeho musí býti docílení žádaného, resp. stejného výsledku při výlohách co možno nejmenších. To jest možno zejména při respektování charakteru naturálního hospodářství v zemědělství, v němž za dnešních nepatrných výtěžků tkví z velké části tajemství jeho existenční schopnosti. S tohoto zorného úhlu autor podává ve spisu svém kritiku projektu sociálního pojištění. (Dokoně.)

členských přihlášek soudy rejstříkovými (§§ 10, 88., 89.). Zařízení toto převzato ze zákonodárství německého, avšak na škodu věci neprovedeno do všech důsledků.

Z obavy před přílišným přetížením soudu přiznán význam konstitutivního právního aktu toliko soudnímu výmazu člena vystouplého (§§ 81., 83.), a ani tu neuloženo soudu, aby stranu vyrozuměl o skutečném provedení výmazu. Zůstane tedy členu trapná nejistota, zdali povinné oznámení se strany družstva (§ 88.) k soudu došlo a výmaz proveden, a nezbude mu, než aby se sám nahlédnutím do rejstříku soudního o věci přesvědčil.

Pro ulehčení soudům obmezeno také vůbec vedení členských seznamů a uschovávání členských přihlášek u soudu jen na případy závažnější; vyloučena jsou z něho družstva s ručením obmezeným, která nedovolují členům více než jeden podíl a při nichž ručení člena i s povinností k příplatkům nečiní více než čtyřicet korun (§ 90.). Při těchto odpadá tedy také ručení III. třídy (§ 136.), a věřitel nenajde u soudu víc než pouhý seznam prvotních zakladatelů družstva (§ 10.), což ovšem bude proň stejně nedostatečno jako stav posavadní.

Soud nebude však, jak se zdá, ani družstvu potvrzovat došlá oznámení změn ve stavu členstva a odevzdané mu v uschování členské přihlášky; revisor družstevní, který se má v revisní zprávě vyslovit, jsou-li členské přihlášky družstva v pořádku, bude tedy pokaždé musit vážiti cestu k soudu rejstříkovému, což bude dle okolností značným stížením i zdražením revise. (Dokončení.)

Sociální pojišťování v zemědělství.

O vlastní knize referuje Dr. Karel Vlškovský.

(Dokončení.)

Ve stati jednající o okruh osob, jež pojati jest v obor pojištění nemocenského a starobního i invalidního, uvažuje autor zejm. otázku pojetí t. zv. nestálého dělnictva v tyto obory pojištění a členů rodiny v hospodářství činných. Obě kategorie jsou typicky zemědělskými kategoriemi pracovními.

Nelze-li z důvodů pojišťovací techniky míti zřetele k dělnictvu naprosto fluktuujícímu, nesmí proto z výhod pojištění vylučováno býti ono nestálé dělnictvo, které sice trvale dělnickému stavu náleží, avšak častěji zaměstnavatele mění. Dělnictvo tohoto druhu jest právě v zemědělství častým zjevem. Pro příslušnost takových osob k stavu dělnickému nemůže býti rozhodnou stabilita poměru námezdního vůči jednomu zaměstnavateli, nýbrž jistá stabilita v povolání vůbec. Dána-li jest tato stabilita, není příčiny, proč by dělník měl býti vylučován z výhod pojišťování. Se zřetelem na evi-

denci takovýchto dělníků a na pořádek bude ovšem třeba vůči této kategorii dělnictva zavést jistá výmínečná opatření, tak na příklad stanovit jisté lhůty karenční při přechodu z jednoho kasovního obvodu do druhého, což materiálně způsobí jistá obmezení a po případě úplné vyloučení určitých dělnických živlů absolutně nestálých. V zásadě však autor hájí pojetí nestálého dělnictva ve výše uvedeném slova smyslu do pojišťování nemocenského a invalidního i starobního.

Autor uvažuje dále o otázce pojetí členů rodiny v hospodářství pravidelně činných v povinné pojišťování. Osnova pojímá osoby takové, pokud nejsou skutečnými dělníky, v povinné pojišťování starobní a invalidní, nikoliv však v pojišťování nemocenské.

Důvodem k tomu jest osnově závazné pojišťování malých samostatných podnikatelů zemědělských, kteří z této vrstvy často se rekrutují a — nebyli-li by již jako členové rodiny pojištěni — poměrně později v pojišťování by vstupovali. Aby tyto živly pro pojištění včas byly získány, pojímá osnova šmahem všechny členy rodiny v hospodářství pravidelně činné v povinné starobní a invalidní pojištění, dopouštějíc se druhého extrému, nutíc totiž k pojištění osoby, které v mnohých případech v povolání nesetrvají, tak na př. dcery rolnické, které provdáním z pojistné povinnosti vystupují a ztrácejí pak plně neb z části zaplacené pojistné příspěvky. Autor dospívá k názoru, že nemá s osobami toho druhu proto, že náležejí k rodině a v hospodářství jsou činny, nakládáno býti jinak než s jinými osobami, t. j. že mají podrobeny býti pojistné povinnosti jen tehdy, jsou-li tu znaky mezdního poměru. Kromě toho pokládá autor za nevhodné, aby pojímány byly v nucené pojišťování starobní a invalidní osoby, které nejsou pojaty do nuceného pojištění nemocenského, neboť oba tyto obory pojištění navzájem se doplňují a nedostatek pojišťování nemocenského může mít podstatný vliv na uspišení invalidity a tedy na zdražení pojišťování invalidního.

Dále zabývá se autor otázkou starobního pojišťování malých podnikatelů zemědělských. Teprve povinnou úpravou tohoto nabývá pojišťování pro samostatné malé podnikatele povahy pojišťování sociálního. V této otázce sociální péče pro malé podnikatele říše naše půjde patrně před ostatními státy, neboť ani Německo ani Francie nemohly se ve svých dosavadních zákonech, resp. zákonodárných pokusech rozhodnouti k tomuto kroku a přidělily pouze dobrovolné pojištění samostatným podnikatelům. Rakousko, kde následkem hospodářského vývoje hospodářské a sociální otázky malých samostatných existencí značnou měrou stoupají v popředí a které právem velmocí malých bylo označeno, nemohlo snadno vyhnouti se řešení této otázky v rámci sociálního pojišťování. Pokud zvláště běží o zemědělství, uvážiti nutno, že více než tři čtvrtiny samostatných zemědělských podnikatelů v říši naší žijí se pouze prací vlastních rukou a to buď bez pomoci dělnictva vůbec anebo pouze za pomoci členů rodiny. V případech takových běží

tedy v první řadě o výdělek pracovní vedle kapitálového výtěžku, který jest spíše podřadným. Jest tedy důvodno, aby táž sociální péče, která věnuje se dělníku, věnována byla také tomuto malému podnikateli, jenž z největší části jest dělníkem na vlastní neb nájaté půdě. Autor snaží se návrhy svými přizpůsobiti také toto pojišťování zvláštním poměrům zemědělským. To týče se zejména manželského spoluvlastnictví na statku, pro kterýžto případ navrhuje zvláštní kumulativní pojišťování spolumanželů. Vycházeje dále z uvedeného předpokladu, že největší část malých podnikatelů jest v první řadě dělnictvem na své půdě, žádá, aby obsah pojišťování starobního pro tyto podnikatele rozšířen byl také o pojišťování invalidní, jako jest tomu u dělnictva (kdežto osnova navrhuje pro samostatné podnikatele pouze pojištění starobní).

Podrobně zabývá se autor zajímavou otázkou, jakým způsobem uvést tento druh pojišťování u samostatných podnikatelů v soulad s institucí výměnku. Právě v tomto bodě, kde otázka sociálního pojišťování se střetá se starou vžilou formou starobního opatření vyrostlého z poměrů zemědělských, ukazuje se znovu základní závada rakouského projektu v oboru sociálního pojišťování, na kterou již výše poukázáno, totiž nedostatečný zřetel jeho ku zvláštním poměrům v zemědělství panujícím. Tato stránka věci jest nápadna právě při otázce poměru starobního pojišťování k výměnku: rakouská osnova otázky této totiž prostě se vyhnula.

Autor klade si otázku, jakou měrou by bylo lze za pomoci sociálního pojišťování odstraniti známé závady výměnku, aniž by tím zemědělství bylo zbaveno výhod poměrně laciného naturálního zaopatření pro případ stáří, jaké výměnek v sobě zahrnuje. Sloučiti výhody obou forem starobního opatření, výměnku a pojišťování, jest velmi svůdným, při tom však neméně nesnadným problemem. Autor věnuje problemu tomuto podrobnější úvahu a dospívá v té příčině v podstatě k následujícím výsledkům:

Při soukromoprávní povaze výměnku nelze snadno zabrániti tomu, aby obojí opatření (pojištění a výměnek) bylo kumulováno, nemá-li výměnek obcházen býti pro případ zákazu neb značného omezení formou hospodářsky ještě nevýhodnější. Stálo by sice za pokus akcentovati při starobním pojišťování samostatných zemědělců reální povahu starobního opatření na způsob výměnku. Setrváme-li však při myšlence osobního pojištění hospodáře, pak dalo by se přece docíliti alespoň jistého přiblížení se projektu sociálního pojišťování myšlence výměnku tím, že by zákon postavil se na stanovisko, že opatření plynoucí z pojišťování starobního má býti doplňkem neb náhradou výměnku a že lze tedy plnění ono včítati z části neb zcela jako splátku na plnění toto.

Zejména mělo by však sociální pojišťování samostatných zemědělců přizpůsobeno býti co nejvíce potřebám starobního opatření této zvláštní třídy obyvatelstva tak, aby usnadněno bylo postupné nahrazení výměnku starobním opatřením pojišťovacím tím, že by výměnek postupně omezoval se na opatření starobní v době,

kdy renta starobní dosud není splatnou, a že by od té doby — pokud by toho bylo třeba — omezoval se na to, doplniti rentu starobní takovým plněním, které statek a při tom i úvěr jeho nejméně zatěžuje a při tom hospodáře na odpočinek odcházejícího statku a venkovu neodcizuje (v první řadě běželo by tu o naturalní byt jakožto doplňkový výměnek k rentě starobní).

Speciální a co možno povinné pojištění doporučovalo by se pro jisté kategorie statků k tomu cíli, aby nejistota co do délky trvání výměnku — pokud by byl přechodně zachován — byla pro hospodáře odstraněna zabezpečením renty při dožití jistého vyššího věku výměnkářova. V zájmu úvěru zemědělského mělo by pojištění toto míti ráz reální, by odpovídalo tím reální povaze břemene výměnkového.

V oboru exekučního práva mohlo by zabráněno býti nepřiměřenému oslabení úvěru statků výměnkem stížených a to hlavně tím, že by úhradní kapitál výměnkový co možno nahražován byl formou pojištění ve prospěch výměnkáře.

Právo výměnkové mělo by se zřetelem na moderní poměry hospodářské a úvěrní přiměřeně býti kodifikováno.

Pokud běží o pojišťování nemocenské, klade autor váhu na větší ocenění různosti v poměrech dělnictva zemědělského a ostatních kategorií dělnických žádaje pokud možno zřízení zvláštních pokladen nemocenských pro dělnictvo venkovské.*)

V oboru pojišťování úrazového žádá autor rozšíření povinného pojištění, které v osnově vztahuje se pouze na stroje motoricky poháněné, též na ručně poháněné stroje se zvýšeným nebezpečím úrazu a na jiné zvláště nebezpečné práce v zemědělství a lesnictví. Rozšíření úrazového pojišťování na míru v Německu zavedenou mohlo by býti vzhledem k značným výlohám teprve cílem další reformy.

Zvláštní váhu klade autor se stanoviska zemědělského na větší zřetel ku zvláštnostem v pojišťování žen v rámci pojišťování sociálního a zvláště starobního a invalidního. Autor pronáší názor, že návrh přizpůsoben jest jednostranně zájmům mužského dělnictva. Pro zemědělství má otázka tato tím větší význam, ježto bezmála polovina dělnictva v zemědělství jest pohlaví ženského, kdežto v průmyslu zaměstnána jest sotva čtvrtina ženského dělnictva. Dále vyslovuje autor výtky, že osnova ženám při stejných povinnostech poskytuje menších výhod v oboru pojišťování starobního a invalidního než mužům. Pojištěná žena ztrácí buď všechny anebo polovinu příspěvků, opustí-li své povolání, a právě tento případ jest typickým při provdání se ženy, kdežto u mužů tento důsledek nenastává. Kromě toho žádá osnova od ženy placení stejných příspěvků, avšak poskytuje jí zpravidla menších výhod, neboť u ženského dělnictva odpadá odbytné pro manžela a ve většině

*) Nová osnova z r. 1911 upravuje již pro zřizování takových pokladen za jistých podmínek cestu.

případů také odbytné pro sirotky. Autor vypočítává, že za těchto poměrů bylo by starobní pojišťování pro svobodné dělnice při české zemské starobní pojišťovně bez státního příspěvku podstatně levnější než při projektu starobního pojišťování státního při státním příspěvku 90 K ročně na každou starobní rentu. Něco podobného bylo by sociální křivdou, podnikanou pod zvuknými hesly sociálního pokroku a humanity. Autor žádá nápravu v této věci zejména tím, že by v náhradu za řečené zkrácení dostalo se ženám bez dalšího zvýšení příspěvku pojištění odbytného po případ provdání se.

Autor zabývá se dále ve spisu svým otázkami organizačními, zejména též otázkou možnosti neb nemožnosti decentralisace pojišťování starobního a invalidního, a plaiduje pro přípustnou míru decentralisace a pro zjednodušení celé organizace v zájmu zjednodušení a zlepšení pojišťovací agendy. Při tom má autor na zřeteli jakožto východisko svých vývodů projekt sociálního pojišťování vládou podaný, nechť je návrhy svými celek pojišťování rušiti neb trhati, nýbrž toliko zlepšovati a doplňovati. Autor oceňuje nutnost kompromisu mezi zemědělskými a ostatními třídami obyvatelstva v otázce sociálního pojišťování. V tomto smyslu můžeme formulovati též vůdčí myšlenku, která vyplývá ze spisu autorova Úkolem zákona o sociálním pojišťování nesmí být, setřítí zejména sjednocením sociálního pojišťování zvláštní ráz zemědělství, nýbrž jest právě úkolem jeho tento zvláštní ráz vystihnouti a dle něho pojišťování upravit. Zemědělství nesmí, má-li pojišťování vyhověti velikým milionům pojištěnců z oboru zemědělského, býti pokládáno v rámci sociálního pojišťování za živel druhořadý, za podnájemníka oné veliké sociální budovy, nýbrž musí s ním zacházeno býti jako s plnoprávným spoluobyvatelem.

Spis doprovázen jest statistickým přehledem od Dra Josefa Mráze, který podává čtenáři nejprve přehledný obraz o závodech zemědělských v Čechách a na Moravě, pak o personálu těchto závodů, porovnává pak závody ty a personál jejich statisticky se závody a personálem závodů živnostenských a dospívá pak k závěrečným výsledkům o počtu zemědělských pojištěnců různých kategorií dle osnovy zákona o sociálním pojišťování.

ZPRÁVY.

Jak studovati politickou ekonomii (L. Brentano). (Pokrač.)

4. Ne vždycky se při zkoumání života hospodářského vycházelo z těchto předpokladů. Jako všeliká věda i myšlení o hospodářských věcech počalo nejprve ne ve snaze poznati to, co jest, nýbrž v potřebě míti měřítko pro praktické konání. A dokud se filosofové starali o světské věci jen, jak dalece to ono hospodářské jednání jest v souladu s příkazy ethickými, a později, jak dalece je způsobilé zatarasiti či usnadniti cestu